

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΣ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ

ΒΑΣΙΛΙΟΥ ΞΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΜΙΧΑΗΛ ΣΑΚΕΛΛΑΔΡΟΠΟΥΛΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Ἐπτανήσου, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Μελοποννήσου, ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΡΩΣΗ, Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν Ἀρσακίῳ κλπ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλείου.

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ ΔΡΑΧ. 6.

ΕΝ ΤῆΙ ΑΛΛΟΔΑΠῆΙ ΦΡΑΓΚΑ ΧΡΥΣΑ 7.

Ἄριθ. 4

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Ἰουνίου

1892.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. Πρὸς τοὺς κκ. διδασκάλους.—Ζητήματα πρακτικῆς παιδαγωγικῆς.—Τίνες αἱ ἀρχαὶ τοῦ νέου συστήματος τῆς ἐκπαιδεύσεως.—Ὀλίγον ἔλεος διὰ τοὺς δημοδιδασκάλους.— Διδάσκαλοι εἰς τὰ ἀρ-
γενα καὶ ὄχι διδασκάλισσαι.— Περὶ ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων.— Δανιμαρκία.—

Πρὸς τοὺς κκ. διδασκάλους.

Ἐίμεθα εἰς ἄκρον συγκεινημένοι ἐκ τῆς ἐν-
θουσιώδους τῆς Ἐκπαιδεύσεως ὑποδοχῆς. Τοῦτο
δηλοῖ ὅτι ὁ διδασκαλικὸς κλάδος εἶνε ἄξιος κρείτ-
τονος τύχης. Διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν πάντας νὰ
στείλωσι τὴν συνδρομὴν των, ἵνα τὸ φύλλον ἐκ-
δίδεται καθ' ἑβδομάδα. Πρέπει νὰ εἴπωμεν τί φρο-
νοῦμεν, νὰ γίνωσι δὲ ταχέως τὰ δέοντα γενέσθαι.
Οἱ καιροὶ οὐ μενετοί.

Καὶ ἐν ἄλλο ἀκόμη. Ἐπειδὴ πυρετωδῶς πλεί-
σται ἐγιναν κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας μετα-
βολαί, ὥστε οὐδὲ αὐτοὶ τοῦ ὑπουργείου οἱ ὑπάλ-
ληλοι δύνανται νὰ παρακολουθήσωσι τὰ ἴχνη τῶν
κατὰ ὑπουργικὴν Διαταγὴν περιπλανωμένων δι-
δασκάλων, παρακαλοῦμεν τοὺς συνδρομητὰς τῆς
Ἐκπαιδεύσεως νὰ γνωστοποιῶσιν ἡμῖν τὴν νέαν
των διαμονήν, ἵνα λαμβάνωσιν ἀσφαλῶς τὸ φύλ-
λον.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Ἐν τῇ Ἐκπαιδεύσει θὰ προβάλλωνται καὶ
πρακτικὰ σχολικὰ ζητήματα, περὶ ὧν ἐπιθυ-
μοῦμεν νὰ ἀκούωμεν καὶ τὴν γνώμην τῶν
διδασκάλων. Τοιοῦτον ζήτημα θέτομεν σή-
μερον τὸ ἐξῆς.

1. Ἐκ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων πρὸς
χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων τίνα εἶναι
τὰ καλλίτερα τὰ λεγόμενα ἀναγνωσματάρια,
ἐν οἷς περιέχονται τεμάχια παντοδαπῆς ὕλης,
ἀσχετα πρὸς ἄλληλα, ἢ τὰ ἀπὸ τινῶν ἐτῶν
εἰσαχθέντα παρ' ἡμῖν βιβλία τὰ ἐκθέτοντα
ἐν συνεχεῖ λόγῳ διήγησιν ἐνιαίαν, πλουσίαν
παντοδαπῶν σχέσεων καὶ χαρακτήρων καὶ
διὰ τί;

Καλὰς πραγματείας περὶ τοῦ ζητήματος
τούτου θέλομεν προθύμως καταχωρίζει ἐν
τῇ Ἐκπαιδεύσει ἀναφέροντες καὶ τὸ ὄνομα
τοῦ συγγραφέως.

ΤΙΝΕΣ Αἱ ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Τὸ νέον σύστημα λαμβάνει ἐξ ἴσου πρόνοιαν καὶ
περὶ μορφώσεως τοῦ πνεύματος καὶ περὶ διατηρήσεως
καὶ προαγωγῆς τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν ἄλ-
λαις λέξεσιν ἐπιμελεῖται ἐξ ἴσου καὶ τοῦ σώματος
καὶ τοῦ πνεύματος. Ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν οἱ ἄν-
θρωποι προσεῖχον μόνον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύ-
ματος, καθ' ἣν ἡ ἀπόκτησις γνώσεων ἐθεωρεῖτο ὡς

τὸ μόνον σπουδαῖον, οὐδόλως δὲ ἐμέλειν αὐτοῖς, ἂν οἱ μαθηταὶ ταλαιπωρούμενοι δι' ἀκαταλήπτων μαθημάτων, δι' ὑπερβολικῆς ψυχικῆς ἐντάσεως ἐμαραίνοντο καὶ ἐφθινον. Σήμερον ὁμως ἐπικρατοῦσιν ἄλλαι ιδέαι. Διὰ τὴν δύνηθι τὴν νὰ ζήσῃ ἐν τῷ κόσμῳ πρέπει νὰ ἔχη μεγάλας σωματικὰς δυνάμεις. Καὶ ὁ κάλλιστος ἐγκέφαλος ἐλάχιστον ὠφελεῖ ἡμᾶς, ὅταν δὲν ὑπάρχη ἀρκετὴ ζωικὴ δύναμις, δι' ἧς νὰ δύναται οὗτος νὰ ἐργασθῇ. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ νὰ θέλῃ τις νὰ διατηρῇ τὸ ἐν θυσιάζων τὸ ἄλλο θεωρεῖται μωρία. Τὴν σήμερον, ὅπου τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης εἰσεχώρησαν, δὲν φροντίζουσιν οἱ ἄνθρωποι μόνον περὶ παιδαγωγικοῦ διδασκάλου, ὅσον τὸ δυνατόν τελείου, ἀλλὰ καὶ περὶ ὑγιεινοῦ σχολείου, περὶ θρανίων ὑγιεινῶν, περὶ φωτισμοῦ, θερμάνσεως, ἀερισμοῦ τοῦ σχολείου, περὶ αὐτῆς εὐρυχώρου χάριν τῶν διαλειμμάτων καὶ τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων. Λοιπὸν καὶ τὸ σῶμα εἶναι σπουδαῖον καὶ τὸ πνεῦμα καὶ περὶ τοῦ ἐνός καὶ περὶ τοῦ ἐτέρου εἶναι ἀνάγκη μετὰ σπουδαιότητος νὰ φροντίσωμεν. Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς νέας παιδαγωγικῆς καὶ ταύτην πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐν νῷ ἐν τῷ σχολείῳ κατὰ πᾶσαν ἐργασίαν.

Δευτέρα ἀρετὴ τοῦ νέου συστήματος εἶναι ὅτι ἡ παιδεία κανονίζεται κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος. Ὅσα περισσότερα ἢ ἐπιστήμη γινώσκει τὰ πράγματα καὶ τὰς ιδιότητας αὐτῶν, τοσοῦτ' ἀσφέςτερον γίνεται ὅτι ἐν τοῖς οὐσιν ἐνοικεῖ ἡ αὐτάρκεια, καθ' ἣν ταῦτα δύναται καὶ μόνον νὰ συντηρῶνται. Βαθυτέρα γνῶσις τείνει διηνεκῶς νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀνάμειξιν ἡμῶν εἰς τὰς λειτουργίας τῆς ζωῆς. Καὶ καθὼς ἐν τῇ ἰατρικῇ ἡ χαλεπὴ θεραπεία ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἡπιωτέραν, ὥστε πολλάκις ἀντὶ πάσης ἄλλης θεραπείας διατάσσεται κανονικὴ διαίτα· καθὼς ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ σπαργανῶμεν τὰ βρέφη συσφίγγοντες αὐτὰ καὶ περιδέοντες· καθὼς ἐν ταῖς φυλακαῖς οὐδὲν μέσον ἐφάνη ἀποτελεσματικώτερον πρὸς βελτίωσιν τῶν καταδικῶν ἢ τὸ φυσικὸν μέσον νὰ ἐργάζωνται καὶ τρέφουσιν ἑαυτοὺς, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀνατροφῇ ἡ καλλίστη καὶ ἀποτελεσματικωτάτη μέθοδος εἶναι νὰ καθιστῶμεν τὸν τρόφιμον ἱκανὸν αὐτὸς ἑαυτὸν νὰ διδάσκῃ. Μόνον τότε κατορθοῦμέν τι, ὅταν τὰ μέτρα ἡμῶν προσαρμόζονται εἰς τὴν ἐκούσιαν καὶ πρόθυμον αὐτανάπτυξιν, ἣν πάντα τὰ πνεύματα μέχρι τῆς ὠριμάνσεως αὐτῶν διατρέχουσι. Διὰ τοῦτο οὐδὲν βῆμα πρὸς τὰ πρόσω δυνάμεθα νὰ κάμωμεν ἐν τῇ παιδαγωγικῇ, ἂν δὲν

γινώσκωμεν ψυχολογίαν. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη ἀρχὴ, ἣν διετύπωσεν ὁ Πιεσταλότζη καὶ ἐξ ἧς ἀπέρρευσαν πᾶσαι αἱ μέθοδοι τῆς διδασκαλίας, οἷον ἡ ἐποπτικὴ διδασκαλία, ἡ συγκεκριμένη διδασκαλία, ἡ κατάργησις τῆς ἀποστηθίσεως, ἡ προφορικὴ διδασκαλία κλπ.

Διὰ τοῦτο ἀπαραίτητον ἐφόδιον παντὸς διδασκάλου εἶναι ἡ σπουδὴ τῆς ψυχολογίας καὶ ἡ κατὰ τὴν πορείαν τοῦ πνεύματος προσαρμογὴ τῆς διδασκαλίας. Ὅστις δὲν τηρεῖ τοῦτο, οὐδὲν ἐπιτυγχάνει. Οὗτος δὲν μορφώνει, δὲν ἀναπτύσσει φυσικῶς τὸν ἄνθρωπον καὶ αἱ γνώσεις, αἵτινες ἤθελον παρὰ τοὺς ψυχολογικοὺς νόμους μεταδοθῆ, ταχέως θὰ μαρνανθῶσι καὶ θὰ ἀφανισθῶσι· διότι δὲν ἔχουσι ῥίζοβολήσῃ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ πλανῶνται μετέωροι μέχρις ὅτου ὁ ἐλάχιστος ἀνεμος διασκορπίσῃ αὐτάς.

Τρίτη ἀρετὴ τοῦ νέου συστήματος εἶναι ὅτι κατήργησε τὴν μηχανικὴν ἀποστήθισιν τῶν μαθημάτων καὶ εἰσήγαγεν ἀντ' αὐτῆς τὴν προφορικὴν καὶ πραγματικὴν διδασκαλίαν, ἣτις στηρίζεται ἐπὶ τῆς φυσικῆς ὁδοῦ τῆς αὐτενεργείας τοῦ μαθητοῦ. Τὸ σύστημα τῆς μηχανικῆς ἀποστηθίσεως ἐξετίμα μᾶλλον τὸν τύπον καὶ τὰ σύμβολα ἢ τὰ πράγματα, ὧν ἦσαν αὐτὰ σύμβολα. Νὰ ἐπαναλέγῃ ὁ μαθητὴς τὰς λέξεις, τοῦτο ἦτο τὸ πᾶν. Ἄν δὲ δὲν ἐνόει ἐν τούτῳ τίποτε, τοῦτο θεωρεῖτο ἀσήμαντον. Καὶ οὕτως ἐθυσιάζετο τὸ πνεῦμα εἰς τὸ γράμμα. Διότι ὅσα περισσότερον προσέχομεν εἰς τὸ σημεῖον, τοσοῦτ' ἀπροσεκτότεροι γινόμεθα εἰς τὸ σημαίνον. Ἡδὴ ὁ Montaigne (1533 — 1592) εἶπε· «Savoir par coeur n' est pas savoir» ἡ ἀποστήθισις δὲν εἶναι γνῶσις.

Τετάρτη ἀρετὴ τοῦ νέου συστήματος εἶναι ὅτι ἀποφεύγει τὴν πρόωρον καὶ βεβιασμένην ἀνάπτυξιν. Καθὼς τὸ σῶμα, ἵνα λάβῃ τὴν τελειάν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, χρειάζεται χρόνον ἱκανόν, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα, οὐ αἱ λειτουργίαι εἶναι ἐν πολλοῖς ὁμοιόταται πρὸς τὰς λειτουργίας τοῦ σώματος, ἔχει ἀνάγκην ὡσαύτως μακροῦ χρόνου πρὸς τελειάν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν. Τὴν σήμερον οὐδένα πλέον ἐκπλήττει ὁ σωρὸς γνώσεων, ὡς λέγουσιν οἱ μαθηταί, τούναντίον μάλιστα κατακρίνουσι καὶ δικαίως τοὺς διδασκάλους τοὺς ἐπιβαρύνοντας τοὺς μαθητὰς μὲ γνώσεις ὑπερέρας τῆς ἀντιλήψεως τῶν καὶ τῆς ἡλικίας τῶν. Ἐκάστη ἡλικία ἔχει τοὺς πόθους τῆς καὶ τὴν ἀντίληψίν τῆς καὶ ἡ σωφρονοῦσα ἀνατροφή πρέπει νὰ ἐργασθῇ ἐντὸς τῶν ὁρίων, ἃ προδιεχάραξεν ἡ φύσις.

Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι ἡ ἐν ἐκάστη τάξει τοῦ σχολείου προσφερομένη ὕλη τῶν μαθημάτων εἶναι κατὰ τὸ εἶδος καὶ κατὰ τὸ ποσὸν σύμφωνος πρὸς τὴν φύσιν τοῦ παιδός. Παρῆλθεν ἡ ἐποχὴ καὶ εὐχομαι νὰ παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτὴ, καθ' ἣν εἰς τὰς χεῖρας ἐξαετῶν καὶ ἐπταετῶν μαθητῶν ἐδίδοντο βιβλία, ἐν οἷς ἀνεγράφοντο ὅτι «ψυχὴ τῆς πολιτείας εἶναι οἱ νόμοι καὶ στήριγμα τῶν νόμων εἶναι ἡ καλὴ ἀνατροφή τῶν πολιτῶν.» Τὴν σήμερον ἀντὶ τῶν ὑψηλῶν τούτων διδασκῶν, ἃ κατανοοῦνται ἐν ὠριμωτέρῃ ἡλικίᾳ, διηγουμένθα τοῖς μαθηταῖς παιδαγωγικὰ παραμύθια, ὀδηγοῦμεν αὐτοὺς νὰ παρατηρῶσι τὸν βέοντα πρὸ ἡμῶν ποταμόν, τὰ κυκλοτερῆ μίᾳς λίμνης κύματα, ἃ διεγείρομεν διὰ τῆς βολῆς εἰς αὐτὴν λίθου, νὰ ἀκούωσι τὸν ψόφον τῆς ἀνεμουμένης ἐλάτης, καὶ νὰ διακρίνωσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ψόφου ἄλλου δένδρου, νὰ ἀφίνωμεν αὐτοὺς νὰ παίζωσι μετ' ἄλλων ὁμηλικῶν τὴν γάταν καὶ τὸν ποντικὸν καὶ ἄλλα παρόμοια. Καὶ ἡ ἀνατροφή αὕτη, ἣτις συμμορφοῦται πρὸς τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν τοῦ μαθητοῦ καὶ προσφέρει μαθήματα ἀνάλογα πρὸς τὴν κατάστασιν τούτων, αὕτη εἶναι ἡ ἀληθὴς καὶ τελειοφόρος.

Πέμπτη ἀρετὴ τοῦ νέου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος εἶναι ὅτι ἀπέριψε τὴν διὰ κανόνων διδασκαλίαν καὶ εἰσήγαγε τὴν ἐκ τῶν μερικῶν εἰς τὰ γενικά. Ἡ μέθοδος τῶν κανόνων ἀπορρίπτεται· διότι δίδει γνώσεις ἀσυναρτήτους, δὲν εἰσάγει εἰς τὸ βῆθος, ἀλλὰ περιορίζεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Τὸ νὰ δίδεται καθαρὸν τὸ ἐξαγόμενον μίᾳς ἐρεῦνης, χωρὶς νὰ δεικνύεται καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐρεῦνης αὐτῆς θεωρεῖται ὡς ἐξασθενοῦν τὸν νοῦν καὶ μάταιον. Αἱ γενικαὶ ἀληθεῖαι, ἵνα ἀνατρέψωσι τὸν μαθητὴν, δὲν πρέπει νὰ δίδονται ἔτοιμοι, ἀλλὰ νὰ εὐρίσκωνται, νὰ ἀποκτώνται παρ' αὐτοῦ. Ἡ παροιμία «ἀνεμομαζώματα διαβολοσκορπίσματα» ἀποδεικνύεται οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ πλούτου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν γνώσεων ἀληθῆς. Ἐν τῇ παιδαγωγικῇ διδασκαλίᾳ οὐδέποτε πρέπει νὰ δίδεται ὁ κανὼν πρῶτον καὶ ἔπειτα τὸ πρᾶγμα· διότι ὁ κανὼν μὴ ἐφαρμοζόμενος πανταχοῦ διευκολύνει τὸν ἄνθρωπον μόνον ἐκεῖ, ἐνθα οὗτος ἰσχύει, πέρα δὲ τῶν κανόνων ἴσταται ὁ μαθητὴς ἐγκαταλειμμένος καὶ ἀμήχανος, ἐν ᾧ ὁ σχηματίζων μόνον ἀρχὰς ἐκ τῶν μερικῶν περιπτώσεων καὶ ἂν ἤθελον εἰς αὐτὸν παρουσιασθῇ διάφορα πράγματα θὰ σκεφθῇ νὰ ἐξέυρη καὶ μόνος τὰς ἀρχὰς, εἰς ἃς ταῦτα ὑπάγονται. Μεταξὺ δὲ ἐνός πνεύματος κανόνων καὶ

ἐνός πνεύματος ἀρχῶν ὑπάρχει ἡ αὐτὴ διαφορὰ ἣτις ὑπάρχει μεταξὺ ἐνός ἀτάκτως ἐρριμμένου σωροῦ πραγμάτων καὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ὀργανικῶς διατεταγμένων. Κατὰ τὴν δευτέραν περίπτωσιν οὐ μόνον συγκρατοῦνται τὰ μέρη καὶ δὲν ἀπόλλυται τίποτε, ἀλλ' ἔχει καὶ τοῦτο τὸ καλὸν ὅτι αἱ τοιαῦται γνώσεις γίνονται καὶ κέντρον πρὸς ἐλευθέραν ἐρευναν, πρὸς ἀπροκατάληπτον παρατήρησιν τῶν πραγμάτων, πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἀγνώστων, ὅπερ κατὰ τὴν πρώτην περίστασιν δὲν γίνεται. Ἡ ἀναγωγὴ τῶν γνώσεων εἰς γενικὰς κατηγορίας εἶναι ἡ ἀληθὴς τοῦ πνεύματος διοργάνωσις καὶ ἡ ἱκανότης καὶ ἡ μόρφωσις ἐνός ἀνθρώπου πρέπει νὰ μετρηθῇ κατὰ τὴν ἔκτασιν, ἣν ἡ διοργάνωσις αὕτη ἔλαβε.

ἀκολουθεῖ

ΟΛΙΓΟΝ ΕΛΕΟΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

Πάντα τὰ μέτρα, ἃ λαμβάνομεν πρὸς βελτίωσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀστοχοῦν, ἂν δὲν παύσῃ ἐν κακόν, ὅπερ λυμίνεται τὰ σχολεῖα καὶ ὅπερ κατέστησε τοὺς δημοδιδασκάλους φυλὴν νομαδικήν, περὶ οὐδενός ἄλλου σκεπτομένους καὶ μεριμνῶντας ἢ περὶ δικασίσεως ἑαυτῶν ἐκ τοῦ κινδύνου τῆς πείνης καὶ τῆς καταστροφῆς. Τὸ κακὸν τοῦτο εἶναι αἱ συχναὶ μεταθέσεις τῶν δημοδιδασκάλων καὶ ἀπολύσεις αὐτῶν διὰ λόγους ἀσημάντους πολλάκις. Ὑπάρχουσι δημοδιδάσκαλοι, οἵτινες ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ σχολικῷ ἔτει ἤλλαξαν 4 καὶ 5 σχολεῖα. Ἐχει νοῦν νὰ σκεφθῇ διδάσκαλος τοιοῦτος, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὁποῦ κρέμαται τὸ ξίφος τοῦ Δαμοκλέους, περὶ βελτιώσεως αὐτοῦ ὑπὸ ἐπιστημονικὴν καὶ παιδαγωγικὴν ἐποψίν, περὶ καρποφόρου διδασκαλίας;

Πολλάκις ἀκούομεν ὅτι ἡ πολιτεία ἐσχάτως ἐμεριμνήσει σπουδαίως περὶ τῶν δημοδιδασκάλων αὐξήσασα τοὺς μισθοὺς αὐτῶν. Τοῦτο θέλομεν ἐξετάσει ἄλλοτε, ἂν εἶναι ἀληθὲς δι' ὅλους τοὺς δημοδιδασκάλους. Ἄλλ' ἄς δεχθῶμεν ὅτι ὄντως ἡ πολιτεία ἐβελτίωσε τοὺς μισθοὺς τῶν δημοδιδασκάλων. Τί με τοῦτο; Καλλίτερα νὰ ἔλειπεν ἡ αὐξήσις αὕτη καὶ νὰ ὑπῆρχε ἡ μονιμότης τῶν διδασκάλων εἰς τὰς θέσεις τῶν, μάλιστα νὰ διωρίζετο ἕκαστος διδάσκαλος ἐν τῇ πατρίδι του, ὅπου θὰ ἔχη καὶ κατοικίαν ἰδίαν, ἴσως δὲ καὶ μερικὰ κτήματα ἀποφέροντα αὐτῷ μικρὸν εἰσόδημα πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ ἀξιοπρεπῆ. Ἐπεθύμουν νὰ ἔβλεπον τοὺς αὐτοὺς διδασκάλους συνεχῶς ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐν ἐνὶ

καί τῷ αὐτῷ τόπῳ διδάσκοντας, ὥστε οἱ γενόμενοι διδάσκαλοι τῶν πατέρων νά εἶναι καί διδάσκαλοι τῶν υἱῶν. Ὅποια εὐσέβεια πρὸς τοιοῦτους διδασκάλους! Καί ὅποια ἐπίδρασις αὐτῶν πρὸς τοὺς μαθητάς! Ἀλλά τοῦτο οὐδέποτε ἐστοχάσθησαν ἐκεῖνοι, εἰς οὓς ἐπιβάλλει ἡ θέσις των νά σκέπτονται τοιαῦτα πράγματα.

Ὁ ἐξευτελισμὸς καί ἡ ταπεινῶσις τῶν δημοδιδασκάλων ἀφαίρει παρ' αὐτῶν σπουδαίαν παιδαγωγικὴν δύναμιν. Ὁ διδάσκαλος διὰ νά ἔχῃ δύναμιν ὁ λόγος του εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν του, πρέπει γὰ εἶναι εἰς τοὺς μαθητάς του σεβαστός, πρέπει νά ἀγαπᾶται παρ' αὐτῶν. Ἀλλά πῶς εἶναι δυνατόν νά εἶναι σεβαστός εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅταν οὗτοι ἤξεύρουν ὅτι τῶρα ἦλθε καὶ αὐριον φεύγει, ὅτι ξένος ἐν ξένῳ τόπῳ στερεῖται κατοικίας εὐπρεπούς, ὅτι στερεῖται τῶν μέσων τῆς συντηρήσεώς του, ὅταν βλέπουν αὐτὸν προσλιπαροῦντα τὸ ἔλεος τῶν κομματαρχίσκων, ἵνα διατηρηθῇ εἰς τὴν θέσιν του, ὅταν βλέπουν τὰς ἀρχὰς μετὰ περιφρονησεως συμπεριφερομένας ἰσως καὶ ὀμιλοῦντας περὶ τοῦ διδασκάλου; Καί πῶς εἶναι δυνατόν νά ἀγαπήσουν διδάσκαλον, ὅστις γνώρισμα οὐσιῶδες ἔχει ὅτι εἶναι πάντοτε προσωρινός, ὅταν βλέπουν ὅτι αὐτὸς εἶναι ξένος, καὶ ὅτι εἶναι πάντοτε ἐπὶ ποδὸς νά κινήσῃ δι' ἄλλον τόπον; Φαντασθῆτε δὲ καί τοῦ διδασκάλου τὴν ψυχικὴν διάθεσιν, ἂν ἤμπορεῖ τις ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας νά διδάξῃ μὲ ὄρεξιν, μὲ καρδίαν καὶ εὐθυμίαν, ἣν ἀπαιτεῖ πάντοτε ἡ διδασκαλία μικρῶν μαθητῶν, οἳ εἶναι οἱ ἐν τοῖς δημοτικῶν σχολείοις. Νομίζω ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς βελτιώσεως τῶν σχολείων εἶναι ἡ μονιμοποίησις τῶν δημοδιδασκάλων καὶ ἡ κατάργησις τῆς μεταθέσεως. Ἄν ὁ διδάσκαλος θέλει νά μετατεθῇ εἰς ὄρισμένον μέρος, νά ληθῇ βεβαίως ὑπ' ὄψιν ἡ ἐπιθυμία του, ἀλλὰ νά γείνη τοῦτο μόνον κατὰ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἐν καιρῷ τῶν διακοπῶν. Μετατεθεὶς δὲ ἡ διορισθεὶς ἀπαξ καὶ εἰς ὄρισμένα μέρη, ἐκεῖ νά μένῃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Ἄν δὲ ἡμάρτησε, νά τιμωρῆται διὰ τιμωρίας ἄλλης, οὐδέποτε ὁμως διὰ μεταθέσεως μάλιστα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις ἤθελε διὰ νόμου καταστῆσαι μόνιμους τοὺς δημοδιδασκάλους, αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ ἀληθὴς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἰδρυτής. Ἐν ὅσῳ ὁμως τοῦτο δὲν ὑπάρχει, ἡ σκέψις περὶ βελτιώσεως σχολείων καὶ διδασκάλων εἶναι καθαρὸς ἐμπαιγμὸς τῆς δημοτ. ἐκπαιδεύσεως. Ὁ νό-

μος τοῦ 1888 περὶ μονιμότητος τῶν δημοδιδασκάλων ἕνεκα τῶν πολλῶν πλημμελειῶν του, ἕνεκα τοῦ δυνατοῦ τῆς καταδολιεύσεως αὐτοῦ ἀντὶ νά περιορίσῃ τὰς παύσεις καὶ τὰς μεταθέσεις ἠύξῃσεν αὐτάς. Ἐν τούτοις δὲν ἀποκρύπτομεν ὅτι εἶναι ἡ πρώτη εὐγενὴς ἀπόπειρα πρὸς περιστολὴν τοῦ κακοῦ, ὅπερ λυμαίνεται τὰ σχολεῖα. Πῶς δὲ εἶναι δυνατόν νά διορθωθῇ τὸ κακόν, θὰ ἐκθέσωμεν περὶ τούτου τὴν γνώμην ἡμῶν ἄλλοτε.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΑΡΡΕΝΑ ΚΑΙ ΟΧΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑΙ

Λογίός τις ἔχων τέκνον εἰς ἓν τῶν ἐν Ἀθήναις λειτουργούντων σχολείων τῶν ἀρρένων, ἐν οἷς διδάσκουσιν ὡς γνωστὸν διδασκάλισσαι, ἀπήντησεν ἡμῖν τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν, ἣν καταχωρίζομεν, ἵνα γίνη περὶ τοῦ πράγματος τούτου συζήτησις, ὅπερ θεωροῦμεν ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων.

Πρὸς τὴν σύνταξιν τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

«Ἐχω υἱόν, ὃν στέλλω εἰς τὸ ... σχολεῖον τῶν ἀρρένων, ἐν ᾧ διδάσκουσι διδασκάλισσαι. Ἐπραξα δὲ τοῦτο, διότι ἐπίστευον ὅτι αἱ γυναῖκες εἶναι ἐπιτηδειότεραι εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν παιδίων, ἤκουον δὲ καὶ παρ' ἄλλων ὅτι διὰ τοῦ μέτρου τούτου τῆς Κυβερνήσεως οὐ μόνον θὰ διαπλασθῶσι ἡθὴ ἡμερώτερα, ἀλλὰ καὶ ἡ διδασκαλία θὰ ἐγίνετο ἐπιμελεστέρα, τῶν γυναικῶν φύσει οὐσῶν ἐπιμονωτέρων καὶ καρτερικωτέρων. Δυστυχῶς ὁμως ἐκ τῶν πραγμάτων πείθομαι περὶ τοῦ ἐναντίου. Περὶ προόδου ἐν τοῖς μαθήμασιν οὐδεὶς δύναται νά γίνη λόγος. Αἱ διδασκάλισσαι, εἰ καὶ τὸ Σ. Ὑπουργεῖον ἔχει ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ περὶ τὰς 12 διωρισμένας, ὧν καὶ μίαν διὰ τὰ ἐργόχειρα πρὸς Θεοῦ! διὰ τὰ ἄρρενα, ἐνοοῦσι νά περνῶσιν εὐαρέστως τὸν χρόνον, χωρὶς νά πονοκεφαλῶσιν μὲ τὰ ἀτίθασσα καὶ ἀνάγκωγα παληόπαιδα καὶ ἡ πρόσδος καταντᾷ ἴση καὶ τὸ μηδέν. Διὰ τοῦτο ἠναγκάσθη νά ἐπισκεφθῶ τὸ σχολεῖον καὶ νά ζητήσω τὸν λόγον τῆς τοιαύτης τοῦ παιδίου μου καταστάσεως. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸ σχολεῖον ἐν ὄρα ἐργασίμῳ καὶ ἀναγνούς τί οἱ μαθηταὶ ἔχουσιν ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ σχολείου γράψῃ διὰ μολυβδοκονδύλου ἀνεχώρησα τραβῶν τὰ μαλλιά μου κυριολεκτικῶς. Νομίζω ὅτι σεῖς, οἵτινες ἀσχολεῖσθε εἰδικῶς περὶ τὰ τῆς παιδαγωγικῆς μετὰ πολλῆς ἀφοσιώσεως καὶ μετὰ

πολλῆς ὄντως ἐπιτυχίας ἔχετε καθήκον νά ἐργασθῆτε νά ληθῇ σύντονος καὶ σύντομος φροντίς πρὸς διόρθωσιν κακοῦ ἀνυπολογίστων διαστάσεων. Ἡ ἐμὴ γνώμη εἶναι ὅτι δὲν πρέπει νά διορίζονται διδασκάλισσαι τῶν ἀρρένων. Ἐγὼ ἀπέσυρα τὸ τέκνον μου ἐκ τοῦ σχολείου τούτου, προτρέπω δὲ καὶ τοὺς ἄλλους γονεῖς νά πράξωσι τὸ αὐτό. Φρονῶ δὲ ἀδιστακτῶς ὅτι ἂν πρόκειται νά ἀγοράσωμεν τὰ ὀλίγα γράμματα τῶν σχολείων μὲ τὴν καταστροφὴν τῶν ἡθῶν τῶν τέκνων μας, καλλίτερον εἶναι νά μένωσιν ἀγράμματα.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 15 Μαΐου 1892.

Μετὰ μεγάλης ὑπολήψεως

Ἰω X.....

Εὐρισκόμεθα εἰς μίαν ἐποχὴν κινδυνώδη ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις. Τὰ ἦθη τῶν νέων ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι, μάλιστα δὲ ἐν Ἀθήναις ἐγίναν λίαν χαλαρά, τερατώδη δὲ πράγματα διηγούνται οἱ ἱατροὶ καὶ οἱ ἀστυνόμοι τῆς πόλεως ἐμβάλλοντα εἰς ἀνησυχίαν πάντα φρόνιμον ἄνθρωπον. Οἱ μικροὶ μαθηταὶ καὶ αἱ μικραὶ μαθήτριαι δὲν ζῶσι πλέον ἐν τῇ ἀγαστῇ ἀθωότητι, ἣν ἐν παλαιότεροις χρόνοις εἶχον οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι ἔφηβοι μάλιστα γινόμενοι. Ἡ πρόωρος αὕτη ἀνάπτυξις γινομένη καὶ προαγομένη ὁσημέραι ὑπὸ ἀνεπιμένου βίου μέλλει ὀλεθρίως νά ἐπιδράσῃ εἰς τὸ ἔθνος. Ἀλλὰ δὲν ἤρκει ὁ βίος οὗτος ὁ ἄλλος, ἔπρεπε κατὰ σαταυρικὴν ἐπίνοιαν νά θέσωμεν τοὺς παῖδας αὐτοὺς τοὺς πονηροὺς ὑπὸ παιδαγωγοὺς θήλεις. Τὴν γνώμην τοῦ ἐπιστολογράφου ὅτι αἱ διδασκάλισσαι φυγοπονοῦσαι ἀμελοῦσι τοῦ καθήκοντός των καὶ οὐδὲν κατορθοῦσι δὲν ἀσπάζομαι ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ γενικότητι. Πιθανὸν νά εἶναι διδασκάλισσαι ὀκνηραί, ὅπως εἶναι καὶ διδάσκαλοι τοιοῦτοι. Νομίζω δὲ ὅτι ἂν θέλωσι, δύναται καὶ αὐταὶ ἀποτελεσματικῶς νά ἐργασθῶσι καὶ ὠφελήσωσι. Ἀλλ' ἐν πιστεύω δὲν δύναται παρ' οὐδενὸς νά τεθῇ ὑπ' ἀμφισβήτησιν. Τοῦτο εἶναι ὅτι ἐκ τῶν διδασκαλισσῶν ἐλάχιστα ἢ οὐδεμία θεωρεῖ τὸ διδασκαλικὸν ἔργον ὡς ἰδιονεπάγγελμα συνδέουσα μετ' αὐτοῦ τὸν βίον της, ὡς θεωροῦσι τοῦτο οἱ διδάσκαλοι. Καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν αὐτάς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν παρέργῳ τοῦτο ἀσκούσας, οὐδεμίαν πρόνοιαν λαμβανούσας περὶ βελτιώσεως ἑαυτῶν διὰ τῆς ἀναγνώσεως βιβλίων. Τὸ σχολεῖον δὲν τὰς ἐμπνέει, δὲν τὰς ζωογονεῖ. Ὁ νοῦς των εἶναι ἀλλοῦ. Ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους καὶ ὁ εὐφύεστατος ἄνθρωπος ναυαγεῖ. Διὰ τοῦτο ἦτο μέγα τὸλμημα ὅτι ἐθεωρήθησαν αἱ διδασκάλισσαι ἰκανώτε-

ραι τῶν διδασκάλων καὶ προὔτιμήθησαν αὐτῶν. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικόν, οὐχὶ τῆς προόδου τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἀλλὰ τῆς περιτροπῆς αὐτῶν, ὅτι ἐκ τῶν 14 δημοτικῶν σχολείων, ἃ ἔχουσιν αἱ Ἀθῆναι, μόνον 3 διδάσκονται παρὰ διδασκάλων! Ἡ πρόφασις ὅτι αἱ διδασκάλισσαι διορίζονται δι' ἑλλειψιν δημοδιδασκάλων εἶναι κενὴ πρόφασις καὶ οὐδεὶς δίδει εἰς αὐτὴν πλέον σημασίαν οὐδὲ οἱ ταύτην λέγοντες. Εἰς ὅλα τὰ ἀτάσθαλα πράγματα, ἃ ἐγίναν καὶ γίνονται εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἔπρεπε νά γίνη καὶ τοῦτο, διὰ νά μὴ μείνῃ οὐδεμία ἰδέα ἀσαφύριστος ἐν τῷ κλασικῷ τούτῳ βασιλείῳ. Ἀλλ' ἐν ὅσῳ τὰ πράγματα μένουσιν οὕτω, ἔχουσι καθήκον αἱ διδασκάλισσαι νά ἐπαγρυπνώσιν εἰς τὴν ἠθικὴν τῶν παιδίων μόρφωσιν προσπαθοῦσαι καὶ διὰ τῆς πεφωτισμένης διδασκαλίας καὶ διὰ τοῦ σώφρονος σχολικοῦ βίου νά συνέχωσι τὸν νοῦν τῶν μαθητῶν ὑπεράνω τοῦ ταπεινοῦ καὶ προσκαίρου. Ἡ τιμὴ, ἣτις ἐδόθη αὐταῖς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως θεωρησάσης τὰς διδασκάλισσας ἀνωτέρας καὶ ἰκανωτέρας τῶν διδασκάλων πρὸς διαπαιδαγώγησιν τῶν παιδίων, εἶναι ὄντως ὑπερβολικὴ τιμὴ. Ὁφείλουσι δὲ νά φανῶσι τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς τιμῆς ἀξίαι ἀφοσιούμεναι μετ' αὐταπαρνήσεως εἰς τὸ ἔργον των. Τὸ ἔθνος δὲν ἐνδιαφέρεται περὶ τῆς καινοτρόπου ἐνδυμασίας ἢ τοῦ κομποῦ ἀναστήματος τῶν διδασκαλισσῶν οὐδὲ καταβάλλει πρὸς τοῦτο τοὺς ὑπερόγκους αὐτῶν μισθοὺς. Ἡ ἀξίωσις του εἶναι ἄλλη πολλῶν τούτων σπουδαιότερα νά διδάσκωσι καλῶς καὶ νά παιδεύωσιν ὀρθῶς τοὺς μαθητάς των. Ἄν δὲ ἐκ τῶν πραγμάτων πεισθῇ ὅτι ἡ ἀπαίτησις αὕτη δὲν ἐκπληροῦται, δίκαιον εἶναι νά ἐπανέλθωσι τὰ πράγματα εἰς τὸ πρῶτον καθεστῶς. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι καθόλου συμφέρον εἰς τὰς διδασκαλίσσας. Ἐπειδὴ δὲ ἤρξατο κατὰ τοῦ μέτρου τούτου κατακραυγὴ, νομίζομεν ὅτι συνηγοροῦμεν ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῶν διδασκαλισσῶν, ἂν συμβουλευσωμεν αὐτάς νά ἀφοσιωθῶσι μετὰ περισσοτέρας φιλοτιμίας εἰς τὸ ἔργον των. Ἄς μὴ ἀμφιβάλλωσι δὲ ὅτι αἱ εὐγενεῖς προσπάθειαι των θὰ διεγειρῶσι τὸν κοινὸν ἔπαινον καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς κοινωνίας.

ΠΕΡΙ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ

Ὅτι ἡ οἰκογένεια εἶναι ὁ προσφορώτερος τόπος πρὸς ἀνατροπὴν, τοῦτο ἡμολογεῖται γενικῶς παρὰ πάντων. Καὶ δικαίως διότι ἐνταῦθα ὑπάρχουσιν οἱ ἐξῆς εὐνοικοὶ ὄροι ἀναγκαιότατοι εἰς τὴν εὐδοκίμη-

σιν τῆς ἀνατροφῆς. Πρῶτον ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη ὄλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ συναίσθησις ὅτι πάντες ἀνήκουσιν ὡς ἐκ τῆς κοινῆς καταγωγῆς εἰς ἓν ὅλον. Δεύτερον τὸ συναίσθημα τῆς ἐξαρτήσεως καὶ τῆς εὐγνώμονος εὐσεβείας πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας, ὃν βλέπουσι καθ' ἡμέραν προνοοῦντα καὶ φροντίζοντα περὶ συντηρήσεως τοῦ ὅλου. Τρίτον ἡ ἀκριβὴς ψυχολογικὴ γνῶσις τῶν ἀνηλικῶν μελῶν, ἃ ἀναπτύσσονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν γονέων. Τὰ τρία ταῦτα ἀγάπη ἀμοιβαία τῶν μελῶν, εὐσέβεια πρὸς τοὺς γονεῖς, διάγνωσις ψυχολογικῆ τῶν ἀνατρεφόμενων εἶναι ἀναγκαιότατοι ὄροι τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ. Ἄν δὲ εἰς ταῦτα προστεθῇ καὶ ἰκανότης τῶν γονέων διδακτικὴ ἢ εὐπορία τοιαύτη, ὥστε νὰ δύνανται νὰ προσλαμβάνωσιν οἰκοδιδασκάλους καλοὺς τῶν τέκνων τῶν ἐπὶ μισθῷ, τότε δύνανται ἡ ἀνατροφή νὰ ἀρχίσῃ καὶ νὰ συμπληρωθῇ καθ' ὀλοκληρίαν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ. Ἄλλὰ πάντα ταῦτα, ἃ θεωρητικῶς καταπτρώνονται τόσον εὐκόλως ἐν τῷ χάρτῃ, δὲν εὐρίσκονται δυστυχῶς πανταχοῦ ἐν τῇ πραγματικότητι. Ὑπάρχουσιν οἰκογένειαι, ἐν αἷς τὰ τέκνα ἀνατρέφονται κακῶς διὰ τῆς ὑπερβολικῆς πρὸς αὐτὰ ἀδυναμίας τῆς μητρὸς ἢ τοῦ πατρὸς ἢ καὶ ἀμφοτέρων, οἵτινες γίνονται δοῦλοι τῶν ἰδιοτροπιῶν καὶ τῶν τυφλῶν ὀρμῶν καὶ παθῶν τῶν παιδίων. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ ἀπομάκρυνσις τοιούτων παιδίων ἐκ τῆς οἰκογενείας εἶναι εὐεργέτημα αὐτῶν. Ἐπειτα ὑπάρχουσιν οἰκογένειαι, ἐν αἷς ἡ ἀπαιτουμένη πρὸς τοὺς γονεῖς εὐσέβεια τῶν τέκνων παρατηρεῖται κεχαλαρωμένη ἢ ἐκλείπει διὰ σφάλματα αὐτῶν τῶν γονέων. Καὶ ἐνταῦθα πρέπει τὰ παιδία νὰ ἀπομακρυνθῶσι τῆς οἰκίας, ἵνα μὴ βλέπωσι τὸ κακὸν παράδειγμα. Ἐπειτα ἐνδέχεται οἱ μαθηταὶ νὰ ἔχωσιν ἐν τῇ πόλει, ἐνθα ζῶσιν οἱ γονεῖς τῶν, κακὰς συνανατροφὰς καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτῶν ἐκ τῆς νοσηρᾶς ἀτμοσφαιρᾶς καθίσταται καθήκον ἀπαραίτητον τῶν γονέων. Ποῦ ἀλλαχοῦ ἡδύνατό τις νὰ εὕρῃ ἐγγύησιν μείζονα διατροφῆς καὶ παιδείας ἢ ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς σχολείοις. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις ἀνωτέρων σχολείων εἰς μικρὰς κοινότητας ἀναγκάζει τοὺς γονεῖς νὰ μεριμνήσωσι περὶ τελειότερας ἀνατροφῆς τῶν τέκνων τῶν ἀποστέλλοντες αὐτὰ εἰς μέρη, ἐνθα ὑπάρχουσι τοιαῦτα σχολεῖα. Ἀπληθίσασμεν τοὺς ἀμέσως εἰς τὴν ἀντίληψιν παντὸς ἀνθρώπου προσπίπτοντας μόνον λόγους, ἵνα δείξωμεν ὅτι ἡ ἔδρασις ἰδιωτικῶν σχολείων εἶναι εὐερ-

γέτημα τῆς κοινωνίας. Καὶ ἡ πολιτεία, ἣτις καθήκον ἔχει νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς τελειότερας τῶν τέκνων τῶν πολιτῶν μορφώσεως, πρέπει νὰ χαιρετᾷ μὲ εὐφρόσυνον ὄμμα τὴν σύστασιν τοιούτων σχολείων καὶ νὰ συντελῇ εἰς τὸν πολλαπλασιασμὸν αὐτῶν, βραβεύουσα τὰ σχολεῖα ἑκείνα, ἅτινα διὰ τοῦ τελειωτέρου αὐτῶν διοργανισμοῦ καὶ τῆς τακτικῆς καὶ εὐμεθοῦς ἐν αὐτοῖς διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς ἐπιτυγχάνουσι πληρέστερον τοῦ σκοποῦ τῶν.

Ἄλλ' ὅπως τὰ ἰδιωτικὰ σχολεῖα ἀποβῶσιν ἄξια τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν ἀποστολῆς πρέπει νὰ γινώσκωσι ὅτι εἶναι προωρισμένα νὰ ὑπηρετήσωσιν ὑπὸ τὴν διττὴν αὐτῶν ἀποστολὴν ὡς οἰκογένεια καὶ ὡς σχολεῖον καὶ ὅτι πρέπει νὰ τείνωσι πάντοτε καὶ τοὺς δύο τούτους τύπους νὰ πληρῶνωσι καλῆς οἰκογενείας καὶ καλοῦ σχολείου. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον πρέπει τὸ πνεῦμα τῆς οἰκογενείας, ἡ φιλοστοργία τοῦ διευθυντοῦ καὶ τῶν διδασκάλων πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ ἡ εὐσέβεια τῶν μαθητῶν πρὸς τὸν διευθυντὴν καὶ τοὺς διδασκάλους καὶ ἡ ἀμοιβαία ἀδελφικὴ ἀγάπη τῶν οἰκοτρόφων τούτων νὰ διήκῃ δι' ὅλου τοῦ βίου αὐτῶν. Μόνον ὅπου ὑπάρχει τοιοῦτο πνεῦμα ἀποβαίνουσι τὰ εκπαιδευτήρια ἀναγκαιότατα καθιδρύματα. Ὁ στρατῶν ἢ τὸ ἐργαστάσιον δὲν εἶναι ὁ ἀληθὴς τύπος οἰκοτροφείου. Πρὸ παντὸς δὲ πρέπει νὰ ἀπαιτῶμεν νὰ ὑπάρχωσιν ἐν τοῖς εκπαιδευτήρισις τὰ ἑξῆς τέσσαρα. 1. Δίαιτα κανονικὴ καὶ ἀπλή. 2. σωματικὴ ἀνθηρότης κατορθωμένη καὶ διὰ τοῦ βίου τοῦ κανονικοῦ καὶ διὰ τῆς γυμναστικῆς 3. Διδασκαλία σπουδαία καὶ μεθοδική 4. ἐξευγενισμὸς τῶν μαθητῶν καὶ δι' ἄλλων μέσων, μάλιστα διὰ τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς παιδαγωγικῆς χρήσεως. Ἄλλ' ὅπως κατορθωθῶσι ταῦτα ἀπαιτεῖται πρὸ παντὸς ἄλλου ὁ Διευθυντὴς νὰ εἶναι ἔξοχος ἀνὴρ, ἐπιστημονικῶς καὶ παιδαγωγικῶς μεμορφωμένος, ἔχων ὠρισμένας καὶ σαφεῖς ιδέας περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ οἰκοτροφείου καὶ φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ ζήλου νὰ ἀναδείξῃ τὸ σχολεῖον εὐεργετικὸν εἰς τὴν κοινωνίαν. Ὅπου ὑπάρχει τοιοῦτο πρόσωπον, ἐκεῖ καὶ ἀταξίαί τινες καὶ ἀνωμαλίαί, αἵτινες ἐμφιλοχωροῦσιν εἰς τὰ ἰδιωτικὰ εκπαιδευτήρια μάλιστα ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτῶν, ὧν πολλοὶ ἔχουσι ἐλαττώματα πολλὰ ἐκ τῆς προτέρας αὐτῶν ἀνατροφῆς ἐκλείπουσι καὶ ἀφανίζονται, ὡς ἐκλείπει τὸ σκότος κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἡλίου. Διὰ τοῦτο εἶναι λίαν εὐχάριστον παρ' ἡμῖν ὅτι πρόσωπα εὐδοκίμησαντα ἐν τῷ διδασκαλικῷ τῶν ἔργῳ καὶ ἀπο-

λαύοντα πολλῆς τιμῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἔδρυσαν καὶ συντηροῦσι τοιαῦτα καθιδρύματα. Ὅχι μόνον δὲν πρέπει νὰ παρεμβληθῶσι προσκόμματα εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτῶν ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἀλλὰ νὰ ἀφεθῇ αὐτοῖς καὶ ἐλευθερία περὶ τὴν διατύπωσιν νέου προγράμματος καὶ περὶ τὸν διοργανισμὸν αὐτῶν. Καὶ τὸ πολὺ, ὅπερ δύναται ἡ πολιτεία νὰ πράξῃ εἶναι, εἰς τοὺς ἐπιεμένους ἐκ τῶν μαθητῶν νὰ ἐφοδιασθῶσι μὲ ἀπολυτῆριον σχολεῖον, νὰ ἀπαιτήσῃ τὰς γνώσεις, ὅσας ἀπαιτεῖ καὶ ἀπὸ τὰ δημόσια σχολεῖα. Περισσότερα τούτων νὰ ἀπαιτήσῃ δὲν εἶναι δίκαιον. Ὅσα δὲ οἱ μαθηταὶ θὰ μάθωσι περισσότερα ἐν τοῖς ἰδιωτικοῖς εκπαιδευτήρισις καὶ κατὰ τὴν ἀγωγὴν καὶ κατὰ τὰς γνώσεις, αὐτὸ θὰ ἀποβῇ καὶ πρὸς ὠφέλειαν τῆς πολιτείας.

ΔΑΝΙΜΑΡΚΙΑ

Ἡ Δανιμαρκία ἢ ὅπως ἄλλως λέγεται ἡ Δανία εἶναι γνωστὴ εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας ὡς πατρίς τοῦ Βασιλέως ἡμῶν Γεωργίου. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι περισσότερον τούτου πολλοὶ δὲν γνωρίζουσι περὶ Δανίας! Καὶ ἂν ἔλειπε ὁ σπουδαῖος οὗτος λόγος τῆς γνωριμίας, ἡ Δανία οὐδὲ κατ' ὄνομα θὰ ἦτο εἰς πολλοὺς γνωστὴ· διότι αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις, αἵτινες συνδέουσι τὰ ἔθνη καὶ καθιστῶσι ταῦτα μεταξύ των γνωριμα ἐλλείπουσι μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Δανίας ἕνεκα τῆς μεγάλης τούτων ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεως. Καὶ ὅμως ἡ Δανία καὶ ὡς πατρίς τοῦ Βασιλέως ἡμῶν καὶ ὡς χώρα ἔχουσα ἱστορίαν καὶ πολιτισμὸν καὶ λαὸν φιλόπονον καὶ ὀλιγαρκῆ προοδεύσαντα πολὺ καὶ εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ εἰς τὴν γεωργίαν δὲν πρέπει νὰ μὲν ἄγνωστος εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ Δανία ἄλλοτε ἦτο ἐν τῶν ἰσχυροτέρων κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ὑπῆρξε δὲ ἐποχὴ, καθ' ἣν εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς πλὴν τῆς Πρωσίας καὶ αὐτὴν τὴν Ἀγγλίαν καὶ Νορβηγίαν. Πλὴν ὅμως ἀτυχεῖς πόλεμοι ἀπέσπασαν ἀπὸ ταύτης πολλὰς χώρας καὶ τέλος ὁ αἰματηρὸς πόλεμος τοῦ 1864 πρὸς τὴν Πρωσίαν καὶ Αὐστρίαν τῇ ἀπέσπασεν ὀριστικῶς τὰ δουκᾶτα Σλέσβιγ, Ὀλστίν καὶ Λαουεμβούργον, ἅτινα καὶ ἠνώθησαν ἕκτοτε μετὰ τῆς Πρωσίας. Οὕτω δὲ ἡ Δανία πολλαχόθεν ἀκρωτηριασθεῖσα ἀπέμεινε σήμερον ἴση μὲ τὸ ἡμισυ περίπου τῆς Ἑλλάδος. Διότι ἐν ᾧ ἡ Ἑλλάς ἔχει ἑκτασιν 64000 χ.μ. ἡ Δανία ἔχει μόνον 38 χιλ. Εὐρίσκεται δὲ ἡ χώρα

αὕτη πρὸς βορρᾶν τῆς Πρωσίας μεταξύ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης καὶ τῆς Γερμανικῆς καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Χερσονήσον τῆς Ἰουτλάνδης (Κιμβρική) καὶ ἀπὸ 150 περίπου ἄλλας νήσους, ὧν αἱ μεγαλειότεραι εἶναι ἡ Φιονία, ἡ Λααλάνδη, ἡ Σηλανδία, ἡ Φαλστέρη καὶ ἡ ἀνατολικωτάτη πασῶν Βορχνόλμη.

Ἐάν τις ἐπισκεφθῇ τὴν Δανιμαρκίαν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρῶτιστα πάντων θέλει κάμει ἐντύπωσιν εἰς αὐτὸν, εἶναι ἡ ἔλλειψις ὀρέων. Φαντασθῆτε μίαν ἑκτασιν μεγαλειτέραν κατὰ τι τοῦ ἡμίσεος τῆς Ἑλλάδος νὰ μὴ ἔχῃ καθόλου βουνὰ οὔτε ὑψηλὰ οὔτε χαμηλὰ ἀλλὰ μόνον λόφους τινὰς χαμηλοτάτους, ὧν ὁ ὑψηλότερος Ἐγερ-Βαρνεχότ ἐν Ἰουτλάνδῃ εἶναι 178 μέτρα. Δὲν πρέπει δὲ νὰ παραλίπωμεν καὶ τοῦτο ὅτι εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἰουτλάνδης πρὸς βορρᾶν τοῦ Λιμίου κόλπου (Liim fjord) ἡ ἐπιφάνεια τῆς ξηρᾶς εἶναι κατὰ τι ταπεινότερα τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Εὐρίσκει δὲ τις καὶ ἐνταῦθα τὰ αὐτὰ προχώματα, ἅπερ καὶ ἐν Ὀλλανδίᾳ πρὸς παρακώλυσιν εἰσβολῆς τῶν θαλασσίων ὑδάτων ἐν καιρῷ τρικυμίας δεινῆς. Ἡ παντελής δὲ ἔλλειψις τῶν ὀρέων καὶ ἡ ὀλιγότης τοῦ ἐδάφους, μάλιστα δὲ ἕνεκα τοῦ διαμελισμοῦ αὐτοῦ εἰς χερσονήσους καὶ νήσους εἶναι αἱ δύο οὐσιώδεις αἰτίαι, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ Δανία δὲν ἔχει μεγάλους ποταμούς. Διότι τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων (πηγὴ ἐκ λιμνῶν κτλ.) εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν ἑκτασιν, ἧς τὰ ὕδατα δέχονται. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ ποταμοὶ τῆς Δανίας Γου-δεν-αα, Βάρδε-αα, Ὁμμε-αα εἶναι μικροὶ καὶ ἀνάξιοι λόγου ποταμοί.

Εἰς χώραν λοιπὸν τοιαύτην πεδινήν καὶ ἄβουνον, ἀληθῶς δηλ. γεωργικὴν, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἀναπτυχθῇ θαυμασιῶς ἡ γεωργία. Εἶναι δὲ τοσοῦτον ἀνεπτυγμένη ἐνταῦθα ἡ γεωργία, ὅσον ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ χώρᾳ τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἵνα πεισθῇ τις περὶ τούτου ἀρκεῖ νὰ μάθῃ ὅτι τὸ ἡμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Δανίας ζῆ ἐκ τῆς γεωργίας. Οὐ μόνον δὲ ἐξαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων ὅλου τοῦ κράτους ἡ παραγωγὴ ἀλλὰ καὶ ἐξαγωγή γίνεται σίτου καὶ ἀλεύρου ὑπὲρ τὰ 120 ἑκατομ. φράγκων κατ' ἔτος.

Δὲν εἶναι δὲ ἡ γεωργία ὁ μόνος πόρος τοῦ βίου τῶν Δανῶν καὶ ἡ ἀσχολία ὄλων τῶν κατοίκων τοῦ Κράτους ἀλλὰ καὶ ἡ κτηνοτροφία. Οὐδεμία ἄλλη χώρα τῆς Εὐρώπης ἔχει τοσαῦτα κερασφόρα ζῶα ὅσα ἡ Δανία. Ὑπολογίζουσι δὲ ὅτι μόνον τοῦ βουτύρου ἡ ἐξαγωγή ὑπερβαίνει κατ' ἔτος τὰ 30 ἑκατομ. φράγκων. Εἶναι δὲ εὐεξήγητος ὁ λόγος τῆς

τριούτης ἀναπτύξεως τῆς κτηνοτροφίας ἐν Δανιμαρκίᾳ. Διότι οὕσα ἐκτεθειμένη ἡ χώρα εἰς τοὺς ὑγροὺς ὤκεανείους ἀνέμους εὐμοιρεῖ ὑγρασίας δαψιλοῦς. Εὐρισκομένη δὲ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θερμοῦ θαλασσοῦ ρεύματος (Μεξικανικοῦ) ἔχει οὕτως εἰς τὴν διάθεσιν τῆς τοῦ δύο ἀπαραιτήτους ὄρους τῆς παραγωγῆς βλαστήσεως ἀφθόνου, τὴν ὑγρασίαν δῆλον ὅτι καὶ τὴν θερμότητα. Ἡ ὑγρασία δὲ αὕτη καὶ ἡ προσπέλασις τοῦ θερμοῦ θαλασσοῦ ρεύματος εἶναι αἱ δύο οὐσιώδεις αἰτίαι τοῦ νὰ διατηρεῖται ἡ θερμοκρασία τῆς χώρας ἀνωτέρα ἢ ὅσον ἄλλων χωρῶν ἐν τῷ αὐτῷ Β. πλάτει εὐρισκομένων. (Ἐν Κοπενχάγη μέση θερμοκρασία τοῦ ἔτους +7, 4).

Διότι ἔχει ἀποδειχθῆ ἐν τῇ φυσικῇ ὅτι οἱ ὑπεράνω μῖας χώρας ὑδρατμοὶ εἶναι στέγη τεραστία ἐμποδίζουσα πᾶσαν νυκτερινὴν ἀκτινοβολίαν θερμότητος ἐκ τοῦ ἐδάφους εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν. Ὅτι δὲ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Tyndal περὶ τῆς Ἀγγλίας ὅτι ἀφαιρουμένων τῶν ὑπεράνω αὐτῆς ὑδρατμῶν μίαν μόνον νύκτα, ὁ ἥλιος ἀνατέλλων τὴν πρωΐαν θά εὕρη νεκρὰν πᾶσαν βλάστησιν ἐκ τοῦ ψύχους, δύναται ἀκριβῶς νὰ λεχθῆ καὶ περὶ τῆς Δανίας. Ἡ ὑγρασία οὐ μόνον συντελεῖ εἰς τὴν γένεσιν τῆς βλαστήσεως ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς αὐτῆς.

Κατὰ ταῦτα τὸ κλίμα τῆς Δανίας εἶναι ὑγρὸν. Ὑπολογίζουσι δὲ ὅτι εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἰουτλάνδης, ἧτις εἶναι μᾶλλον ἐκτεθειμένη τῶν νήσων εἰς τοὺς ὤκεανείους ἀνέμους διακόσιαι περίπου ἡμέραι κατ' ἔτος εἶναι βροχεραί. Ἐννοεῖται δ' ὅτι αἱ βροχαὶ θά ἦσαν ἀφθονώτεροι, ἂν ἐν Ἰουτλάνδῃ ὑπῆρχον ὄρη ὑψηλὰ ἀναγκάζοντα διὰ τοῦ ἐπ' αὐτῶν ψύχους τοὺς ἀτμούς νὰ συμπυκνωθῶσι. Πλὴν ὁμως οὔτε ὄρη ὑπάρχουσιν οὔτε δάση. Οἱ δὲ κάτοικοι ἀντὶ καυσοξυλῶν καίουσιν τύρφη.

Ἐκτὸς δὲ τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας ἄλλη ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶνε ἡ ἀλιεία, ἡ ναυτιλία καὶ ἡ οἶνοπνευματοποιία. Ὑπολογίζουσι δ' ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν οἶνοπνευματοποιεῖων ἐν Δανιμαρκίᾳ ὑπερβαίνει τὰ 250, ἅτινα κατασκευάζουσι κατ' ἔτος ὑπὲρ τὰ 35 ἑκατ. λίτρας οἶνοπνεύματος.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Δανίας εἶνε πολὺ πυκνότερος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος (Δανία ἔχει 52 ψυχὰς εἰς ἕκαστον τετρ. χιλ. Ἑλλάς 36) καὶ ὑπολογίζεται εἰς δύο περίπου ἑκατομ. Ὅλοι δὲ οἱ νέοι Δανοὶ γνωρίζουσιν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν. Δημοτικὰ σχολεῖα ἡ Δανία ἔχει 3,000. (ἡ Ἑλλάς 1,700). Εἶνε δὲ κατὰ τὸ θρησκευμα οἱ Δανοὶ Διαμαρτυρούμενοί, καὶ πολί-

τευμα ἔχουσι βασιλείαν συνταγματικὴν μὲ δύο βουλὰς (Landsting et Folkenting). Εἶναι δὲ διοικητικῶς διηρημένη ἡ χώρα εἰς 19 διαμερίσματα (Amt).

Ὁ πληθυσμὸς εἶναι διανεμημένος εἰς πολλὰς πόλεις καὶ χωρία. Αἱ μεγαλειότεραι πόλεις εἶναι ἡ Κοπενχάγη ἐν Σηλανδίᾳ (300 χιλ. κατ.), ἡ Ὀδένη ἐν Φιονίᾳ (22 χ. κ.) ἡ Ἄαρος (25' χ.) καὶ ἡ Ἀαλβόργη (17. χ.) ἐν Ἰουτλάνδῃ.

Ἡ Κοπενχάγη εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ Κράτους καὶ κεῖται εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Σηλανδίας. Ἐν μέρος τῆς πόλεως εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ τῆς ἀπέναντι μικρᾶς νήσου Ἀμαγέρης, ἧτις κειμένη πλησίον τῆς Σηλανδίας σχηματίζει μετ' αὐτῆς τὸν ἀσφαλέστατον καὶ εὐρυχωρότατον λιμένα τῆς Κοπενχάγης. Εἰς τὸν λιμένα τοῦτον, ὅστις θεωρεῖται ὁ κάλλιστος μεταξὺ τῶν λιμένων τῆς Βαλτικῆς, ὀφείλει τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς ἡ Κοπενχάγη, ἧτις μὲ τοὺς κήπους τῆς τοῦ πολλοῦς, μὲ τὰ ἀνάκτορά της, μὲ τὸ Πανεπιστήμιόν της, μὲ τὴν ναυτικὴν τῆς σχολὴν, μὲ τὴν βασιλικὴν τῆς βιβλιοθήκην καὶ πρό πάντων μὲ τὰ πολλὰ μουσεῖα τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν μάλιστα δὲ τὸ τοῦ Θόρβαλδσεν τὸ περιέχον ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς τέχνης τοῦ μεγάλου Δανοῦ τούτου γλύπτου, ἀπέβη ἐξαιρετος πόλις.

Ἡ συγκοινωνία γίνεται διὰ τῶν ἀτμοπλοίων καὶ τοῦ σιδηροδρόμου. Αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ εἶναι ὑπερδιπλάσαι τὸ μῆκος (2 χ. χιλμ.) πρὸς τὰς σιδηδρομικὰς γραμμὰς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Δανικὸς στρατὸς ἀνέρχεται ἐν καιρῷ εἰρήνης εἰς 36 χιλ. ἄνδρας, ἐν Ἑλλάδι εἰς 27 χιλ.

Κτήσεις Δανικαί. Εἰς τὴν Δανίαν ἀνήκουσι καὶ αἱ πρὸς βορρᾶν τῆς Σκωτίας 22 μικραὶ νῆσοι Φαιρόαι, ὧν οἱ κάτοικοι 11 χιλ. εἶναι ὅλοι σχεδὸν ἀλιεῖς. Εἰς ταύτην ἐπίσης ἀνήκει ἡ μεγάλη νῆσος Ἰσλανδία, ἡ χώρα τῶν πάγων, τῶν ἠφαιστειῶν (Ἐκλα) καὶ τῶν θερμῶν πηγῶν. Ἐν αὐτῇ πῦρ καὶ παγετὸς εὐρίσκονται εἰς ἀδιάκοπον πάλην περὶ τῆς κυριότητος. Ἀλλὰ καὶ τὰ κύματα τοῦ ὤκεανου πολλαχῶς διέσχισαν τὴν ἀκτὴν αὐτῆς καὶ ἐσχημάτισαν πληθὺν λιμένων καὶ ὄρμων. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου 72 μόνον χιλιάδες ζῶσιν ἐκ τῆς προβατοτροφίας, τῆς ὀρνιθοθηρίας καὶ τῆς ἀλιείας. Ἐχουσι εἶδος τι αὐτονομίας καὶ φημίζονται διὰ τὴν ἀκαθαρσίαν των. Τέλος εἰς τὴν Δανίαν ἀνήκει ἡ Γροιλανδία (10 χ. κ.) καὶ αἱ μικραὶ νῆσοι τῶν Ἀντιλλῶν Ἅγιος Ἰωάννης Ἅγιος Θωμᾶς καὶ Ἅγιος Σταυρὸς (34 χ. κ.).

Χρῆστος Π. Οἰκονόμου